

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра права (№ 702)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Наталія ФЕДОСЕНКО
«28» серпня 2025 р.

**СИЛАБУС ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: D Бізнес, адміністрування та право
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: D8 Право

Освітні програми: Право

Рівень вищої освіти:
перший (бакалаврський)

Форма навчання: денна та заочна

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: к.філос.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

Володимир СЕЛЕВКО
(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри права гуманітарно-правового факультету

Протокол № 1 від « 25 » 08 2025 р.

Завідувач кафедри д-р. юрид.н, професор
(Науковий ступінь і вчене звання)

Віталій ПАВЛИКІВСЬКИЙ
(ім'я та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

асистент

ST
(підпис)

Владислав ЕМЕЧ
(ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

ПІБ: *Селевко Володимир Борисович*

Посада: *доцент кафедри права*

Науковий ступінь: *кандидат філософських наук*

Вчене звання: *доцент*

Е-mail: v.selevko@khai.edu

Перелік дисциплін, які викладає: *філософія права, історія політичних та правових вчень, логіка та юридична аргументація, правове мислення, історія держави та права України, транспортне право*

Сферу наукових інтересів становлять історико-правовий аналіз розвитку кримінальних покарань.

2. Опис навчальної дисципліни

Форма навчання – денна, заочна

Семестр, в якому викладається дисципліна – 1

Дисципліна – обов'язкова

Обсяг дисципліни: 3,5 кредитів ЄКТС/105 годин

за денною формою навчання 56 години аудиторних занять та 49 годин самостійної роботи здобувачів;

за заочною формою навчання 6 годин аудиторних занять та 99 годин самостійної роботи здобувачів.

Види навчальної діяльності – *лекції, семінарські заняття*

Види контролю – *модульний контроль, іспит*

Мова викладання – *українська*

Пререквізити – *не потребує*

Кореквізити – *юридична деонтологія, філософія*

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є оволодіння здобувачами вищої освіти знань з історії становлення та розвитку української держави та права, формування у них чітких методологічних та теоретико-концептуальних засад осмислення основних тенденцій, закономірностей та особливостей процесу розвитку української держави та права.

знати:

- загальні закономірності державно-правового розвитку України;
- особливості державно-правового розвитку України;
- джерела навчальної дисципліни, насамперед:

- нормативно-правові акти, які приймалися в різні періоди, історичні джерела в яких міститься інформація про державно-правовий розвиток України різних періодів, вітчизняну та зарубіжну наукову літературу з історії держави та права України.

вміти:

- аналізувати державно-правові явища, а також джерела права і практику їх застосування;
- науково прогнозувати майбутній розвиток держави та права;
- давати наукове тлумачення основним науковим поняттям та категоріям з історії держави та права України;
- в усному та письмовому вигляді логічно висловлювати або оформлювати власні думки стосовно оцінки історико-правових явищ та процесів.

мати уявлення:

- про хронологічні межі, найважливіші події та явища в історії державно-правового розвитку України, що характеризують;
- про процес виникнення та розвиток держави і права на усіх стадіях державно-організованого суспільства;
- про загальні закономірності та особливості процесів державо- і правотворення в Україні;
- про сутність держави, її функції та механізм в епоху середньовіччя та сучасності;
- про форми держави: форма державного правління, форма політичного режиму та форма державно-територіального устрою;
- про сутність права в епоху середньовіччя та сучасного періоду;
- про процес становлення та розвитку галузей права: конституційного (державного), цивільного та суміжних з нею галузей права, кримінального права та кримінального процесу;

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність.

Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права.

Загальні компетентності (ЗК).

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати

різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні компетентності

(СК) СК-2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК-8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК-12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК-13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

Програмні результати навчання

(ПРН)

ПРН-3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

ПРН-6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

ПРН-13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

ПРН-19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. ІДПУ як наука і навчальна дисципліна. Стародавні держави і право на території сучасної України.

Історія держави та права України як наука, її витoki та завдання на нинішньому етапі українського державотворення. Предмет історії держави та права України, її місце в системі юридичних дисциплін. Методологія курсу, його значення для підготовки фахівців-юристів та вплив на формування в них історично-правового та державницького світогляду.

Періодизація державно-правового розвитку України. Загальна характеристика пам'яток українського права. Значення джерел права для вивчення історії держави та права України. Нинішній стан історично-правових досліджень. Історіографія історії держави та права України.

Закономірності та особливості переходу первісного суспільства на території України від найпростіших форм суспільних утворень до державності та цивілізації. Аратта (Оріяна, Оратанія). Кімерія.

Скіфське царство (VII ст. до н.е. – III ст. н.е.), його суспільний та державний лад. Основні риси політичної організації античних міст-держав (VII ст. до н.е. – V ст. н.е.). Особливості виникнення та структура управління Боспорського царства (V ст. до н.е. – VI ст. н.е.). Джерела та основні риси права доби.

Тема № 2. Держава та право Русі. Особливості політичного розвитку Галицько-Волинської держави та її права.

Основні концептуальні підходи до проблеми утворення Руської держави.

Формування системи суспільних відносин у ранньослов'янських племен. Державне об'єднання племен антів. Утвердження військової демократії як специфічної форми правління. Формування племінних союзів.

Політична консолідація східних слов'ян та створення Русі. Формування її території та політичне становище в Європі. Реформи Володимира Великого і Ярослава Мудрого.

Основи суспільного ладу. Правове становище окремих груп людності.

Форма правління та форма державного устрою. Центральні органи влади та управління та місцева адміністрація. Десяткова і двірцево-вотчинна системи управління. Сільська територіальна община (верв) – орган місцевого самоврядування.

Джерела права Київської Русі. Види і галузі права княжої доби.

Об'єктивні фактори посилення Галицького та Волинського князівств, їх об'єднання в єдину державу – спадкоємницю Руси-України. Державний, суспільний лад та джерела права Галицько-Волинської держави, їх особливості. Роль Романа Мстиславовича та Данила Галицького у державотворчому процесі.

Основні риси права Галицько-Волинської держави. Магдебурзьке право, його запровадження у містах Галицько-Волинської держави.

Тема № 3. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського.

Формування території Великого князівства Литовського. Вхідження до його складу руських князівств. Еволюція форми державного устрою Великого князівства Литовського та зміни у державно-правовому статусі руських князівств. Політичний та адміністративний устрій Великого князівства Литовського. Умови Кревської (1385 р.) і Городельської (1413 р.) уній а також Острівської угоди 1392 рр.

Станова організація суспільства: магнати, бояри, шляхта, духовенство, міщани, їхня внутрішня соціальна диференціація. Правове становище окремих категорій селянства.

Еволюція органів державної влади. Центральні та місцеві органи влади й управління. «Копа» як орган місцевого самоуправління. Судоустрій: суди державні та церковні. Судова реформа сер. XVI ст.: створення повітових судів: земського, гродського або замкового, підкоморського.

Джерела права доби. Литовський статут в трьох редакціях. Право власності. Види та галузі права.

Тема № 4. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої.

Приєднання західноукраїнських земель до складу Польщі у др. пол. XIV ст., зміна їх політико-правового становища. Адміністративно-територіальний поділ

Польщі. Причини об'єднавчих тенденцій між Литвою та Польщею. Люблінська унія 1569 року та утворення Речі Посполитої. Зміна статусу українських земель. Наслідки Берестейської церковної унії 1596 р.

Творення замкнених суспільних верств – станів. Правове становище окремих груп людності.

Центральні органи державної влади, їх функції та еволюція. Органи Польського королівства та Речі Посполитої: король, королівська рада, вальний сейм, сенат, посольська зборня. Повноваження центральних органів влади та управління: коронний маршалок, підканцлер, підскарбій, гетьман, референдарій. Місцеві органи влади та органи самоуправління в сільській місцевості: воєводи, старости, каштеляни, волосний староста, писар, сільський сход. Судоустрій. Світські суди: земські, старостинські, магістратські, підкоморські. Королівський суд та його види. Духовний суд. Варшавський сейм 1578 року та утворення Коронного трибуналу.

Звичаєве право. «Руська Правда». Магдебурзьке право. Вислицький статут 1347 року. Вартський статут 1420-1423 років. Королівські закони, загальні й особисті привілеї, законодавство сеймів та ухвали сеймиків. Судова практика.

Право власності. Види землеволодіння. Зобов'язальне право. Способи забезпечення зобов'язань. Види договорів: купівлі-продажу, позики, підряду. Спадкове право. Шлюбно-сімейне право. Види злочинів і система покарань. Судовий процес.

Тема № 5. Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі.

Вишневецький Д. (Байда) та утворення Запорозької Січі. Особливості її суспільного ладу.

Органи військово-адміністративної влади та козацького самоуправління, адміністративно-територіальний поділ Запорозької Січі. Базові принципи політичного устрою Запорозької Січі. Компетенція козацької (військової) ради, кошового уряду (отамана, кошового судді, писаря, осавула), полкової старшини (курінних отаманів, паланкової (полкової) та наказної старшини). Судова система: суд курінного отамана, кошового судді, кошового отамана, козацької ради.

Характерні риси звичаєвого козацького права. Види злочинів та класифікація покарань. Судочинство.

Тема № 6. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право.

Соціально-економічне та політичне становище України напередодні і в ході національно-визвольної революції (війни) 1648 – 1658 рр. Зборівська 1649 р., Білоцерківська 1651 р. угоди Війська Запорозького із Річчю Посполитою. Формування української держави за Б. Хмельницького.

«Руїна» та її наслідки. Віленський договір 1656 року, Гадяцький договір І. Виговського (1658 р.), Андрусівське перемир'я 1667 р., Вічний мир 1686 р. Поділи Речі Посполитої Польської та входження Правобережної України і Західної Волині до складу Російської імперії.

Еволюція суспільних відносин у гетьманській державі. Правове становище окремих груп людності.

Центральні органи влади. Полково-сотенний адміністративно-територіальний устрій. Структура та компетенція органів місцевого управління. Міське самоврядування: магістрати та ратуші.

Дипломатичні стосунки Б. Хмельницького з Московією. Рішення Земських соборів 1651 р. та 1653 р. Переяславська рада 8 січня 1654 р. Державно-правовий статус України - Гетьманщини за Березневими статтями 1654 р. та царськими жалуваними грамотами від 27 березня та 12 квітня 1654 р.

Гетьманські статті. Обмеження автономних прав України. Органи самодержавного управління Україною – Гетьманщиною:

Зростання ролі українського права. Звичаєве право. Договірні статті. Нормативно-правові акти гетьманської влади: гетьманські універсали, ордери, інструкції, листи, декрети, грамоти. Джерела польсько-литовського походження. Збірники Магдебурзького права. Збірники церковного права. Царське законодавство та його поширення в українських землях.

Систематизація українського права. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. «Суд і розправа в правах малоросійських» 1750 р. Ф. Чуйкевича. «Книга Статут та інші права малоросійські» 1764 р. В.Кондратьєва. «Екстракт малоросійських прав» 1767 р. «Екстракт із указів, інструкцій і настанов... Сенату» 1786 р.

Основні риси права. Право власності. Зобов'язальне право. Шлюбно-сімейне право. Право успадкування за заповітом та за законом. Кримінальне право. Види злочинів і система покарань. Зміни у процесуальному праві. Обвинувально-змагальний та слідчий (інквізиційний) форми процесу.

Тема № 7. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Російської, Австрійської, Австро-Угорської імперій.

Поділи Речі Посполитої та їхні наслідки для українських земель. Правовий статус українських етнічних територій у складі Росії та Австрії. Адміністративно-територіальний поділ. Колоніальна політика обох держав.

Суспільний лад на підпорядкованих Росії українських землях. Буржуазні реформи в Росії другої половини XIX ст. та особливості їх проведення в Україні.

Центральні органи влади та управління Російської імперії. Компетенція місцевої адміністрації. Губернське, повітове та волосне управління. Органи селянського самоврядування. Зміни в судовій системі.

Джерела права і специфіка їх застосування в різних регіонах України. Кодифікація права. «Зібрання малоросійських прав» 1807 року, «Звід місцевих законів губерній і областей, приєднаних від Польщі», «Звід законів Російської імперії», характеристика його редакцій.

Суспільний лад на підпорядкованих Австро-Угорщині українських землях. Правовий статус окремих категорій населення до відміни кріпосного права (1848 р.) і після неї. Центральні органи влади та управління Австрійської імперії. Крайова і місцеві адміністрації, їхні повноваження. Створення дуалістичної

Австро-Угорської монархії (1867 р.), особливості функціонування органів управління.

Кодифікація місцевого права. Цивільний кодекс Австрії 1811 року. Цивільний кодекс 1895 року. Торговий кодекс 1863 року. Закон про компетенцію суду 1852 року. Закон про судочинство по безспірних справах 1854 року. Цивільно-процесуальний кодекс Австрії 1895 року. Кримінальний кодекс Австрії 1852 року. Військово-кримінальний кодекс Австрії 1855 року та його дія на території Галичини та Буковини. Кримінальний кодекс Угорщини 1879 року і його запровадження на Закарпатті. Надзвичайне законодавство початку ХХ ст.

Тема № 8. Національна державність і право України у 1917 - 1921 рр.

Повалення царизму. Проведення Тимчасовим урядом перетворень в державному устрої Росії. Розпад Російської імперії.

Українська Центральна Рада. Боротьба за національно-державне відродження України. Універсали Центральної Ради. Берестейська угода (1918 р.) та її наслідки для України.

Організація центральної і місцевої влади. Військове будівництво. Правотворча діяльність в Українській Народній Республіці. Конституція УНР від 29 квітня 1918 року.

Українська Держава. Переворот 29 квітня 1918 року і утворення Української Держави. Гетьман П. Скоропадський. «Грамота до всього українського народу» від 29 квітня 1918 року. Організація влади згідно з «Законами про тимчасовий державний устрій України» і «Тимчасовим законом про верховне управління державою...». Будівництво збройних сил. Право.

Українська Народна Республіка за доби Директорії. Встановлення влади Директорії. Заява Директорії від 26 грудня 1918 року. Трудовий конгрес. Закон «Про форму влади в Україні» від 23 січня 1919 р. та інші нормативно-правові акти. Держави Антанти і Директорія. Варшавський договір від 21 квітня 1920 року.

Західноукраїнська Народна Республіка. Утворення ЗУНР. Відозви Української Національної Ради від 1 листопада 1918 року. Вищі і місцеві органи влади та управління ЗУНР. Органи охорони порядку. Судова система. Реорганізація армії. Передвступний договір з Директорією УНР від 14 грудня 1918 року. Акт проголошення соборності України 22 січня 1919 року. Законодавство ЗУНР. Паризька конференція та її наслідки для України.

Тема № 9. Українська СРР (УРСР) та її право.

Жовтневий переворот у Петрограді в 1917 р. та процес встановлення радянської влади в Україні. Питання легітимності I Всеукраїнського з'їзду Рад у Харкові. Утворення радянської УНР. Взаємини з РСФРР. Надзвичайні органи влади: ВУНК, ДПУ, ОДПУ. Конституція УСРР 1919 року. Ризький (1921 року) мирний договір і його наслідки для України.

Правові засади утворення Союзу РСР. Державно-правове становище України за Конституцією СРСР 1924 р. Утворення Молдавської АСРР у складі УСРР. Формування адміністративно-командної системи управління. Конституція УРСР 1937 року. Судова система. Прокуратура. НКВС. Створення системи «ГУЛАГ».

Проголошення незалежності Карпатської України (березень 1939 р.) Президент А. Волошин. Радянсько-німецькі договори та їх історико-правова оцінка. Початок Другої світової війни. Входження Західної України до складу УРСР. Включення Північної Буковини, Північної і Південної Бессарабії до УРСР, а решти Бессарабії – до колишньої Молдавської АСРР і утворення МРСР у складі СРСР. Радянський репресивний апарат у новостворених областях, характеристика політичного режиму.

Початок радянсько-німецької війни. Спроба відновлення Української держави актом ОУН (30 червня 1941 р.). Українське державне правління на чолі з Я. Стецьком. Утворення Української Національної Ради в Києві.

Правові засади входження Кримської області та Севастополя до складу УРСР.

Конституція СРСР (1977 р.) та УРСР 1978 р.: основні положення.

Правова система. Перші декрети радянської влади. Кодифікація законодавства Радянської України. Зміни в окремих галузях права в післявоєнний період. Друга кодифікація законодавства. Зміни в законодавстві УРСР у 1970-1980 рр.

Тема № 10. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави.

Демократизація виборчої системи. Вибори до Верховної Ради УРСР і місцевих Рад народних депутатів (березень 1990 р.). Ухвалення 16 липня 1990 р. «Декларації про державний суверенітет України», її зміст.

Розмежування повноважень між законодавчими, виконавчими та судовими органами. Зміни в структурі вищої виконавчої влади республіки. Реформування судової системи. Зміни в конституційному праві, трудовому, кримінальному законодавстві. Процесуальне законодавство.

Законодавче оформлення створення незалежної держави України. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року. Вибори Президента України. Розпад Союзу РСР і заснування Співдружності Незалежних Держав.

Підготовка та прийняття Конституції України 1996 року. Структура, основні положення і значення Основного Закону держави.

Вибори 1998 року до Верховної Ради за новим виборчим законом. Квітневий референдум 2000 року та проблеми легітимного впровадження його результатів.

Вибори Президента України 2004 р., внесення змін до Конституції України.

Процеси та основні напрями реформування правової системи України. Впровадження європейських і світових стандартів в усіх галузях права. Основні напрями реформування цивільно-правових відносин у сучасній Україні. Головні тенденції у змінах до кримінального та кримінально-процесуального законодавства України.

Подолання гендерної нерівності в сучасному українському суспільстві.

Передумови та події Революції Гідності в Україні. Вибори Президента України 2014 р. Зміни у системі державного управління, реформування адміністративної системи, процеси децентралізації.

Анексія Автономної республіки Крим Російською Федерацією. Дестабілізація політичної ситуації в державі. Початок АТО (ООС), воєнні дії на сході України

(основні військові операції). Особливості та труднощі геополітичного становища України.

Вибори Президента України 2019 р. та основні тенденції сучасного державно-правового розвитку.

Початок повномасштабної війни російської федерації проти України. Героїчна боротьба захисників України проти російських загарбників. Основні військові операції по обороні та звільненню територій України. Терор і геноцид українського народу з боку російської держави. Волонтерський рух в Україні. Зміни у системі державного управління, введені у період війни. Основні напрями змін у законодавстві України, викликані воєнними діями. Міжнародна підтримка України у боротьбі з російською агресією.

Модульний контроль.

5. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачено

6. Методи навчання

Лекції, семінарські заняття, практична робота

7. Методи контролю

Модульний контроль, іспит

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	5	0...5
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...4	4	0...16
Модульний контроль	0...10	1	0...10
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	11	0...11
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...4	8	0...32
Модульний контроль	0...26	1	0...26
Усього за семестр			0...100

Білет для іспиту складається з 2 теоретичних питань, тестових завдань і 1 практичного завдання (30 б+30 б+10 б+30 б)=100 балів...

Під час складання семестрового *заліку* здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Відповідно до п. 3.2. Положення про рейтингове оцінювання досягнень студентів у Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут» студенту можуть призначатися бали за інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, які нараховуються та можуть бути враховані у загальній оцінці за семестр. Бали зокрема можуть призначатися за такі активності, пов'язані з навчальною дисципліною, як:

- участь у науковому комунікативному заході (конференції, семінарі, круглому столі тощо) із написанням тез наукової доповіді за предметом навчальної дисципліни (20 балів);

- участь у другому турі Всеукраїнської олімпіади відповідного напрямку (20 балів);

- участь (прослуховування) не менше у 5 вебінарах, пов'язаних з навчальною дисципліною (3-15 балів);

- участь у тренінгу, пов'язаному з навчальною дисципліною (15 балів);

- проходження он-лайн курсу, пов'язаного з навчальною дисципліною (20 балів);

- участь та отриманні рейтингового місця у тематично пов'язаному із предметом навчальної дисципліни студентському конкурсі (30 балів);

- розробка та створення дидактичного матеріалу за тематикою предмету навчальної дисципліни (15 балів) (підтвердження - дидактичний матеріал);

- проведення правоосвітнього заходу із учнями шкіл та інших навчальних закладів за тематикою навчальної дисципліни (20 балів);

- написання реферату /презентації, доповіді (5 балів);

- участь у не менше заходах, що проводяться студентськими професійними об'єднаннями за спеціальністю (5-15 балів);

- інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, за попереднім погодженням із науково-педагогічним працівником, який викладає навчальну дисципліну.

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з тестового завдання (10 балів), двох теоретичних питань (60 балів) і одного практичного (30 балів)

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

9. Політика навчального курсу

Відвідування занять. Регуляція пропусків. Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Студенти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, мусять впродовж тижня узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. Окремі пропущені завдання мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж тижня після пропуску. Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання шляхом виконання індивідуального письмового завдання. Студенти, які станом на початок екзаменаційної сесії мають понад 70% невідпрацьованих пропущених занять, до відпрацювання не допускаються.

Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених «Положенням про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>). Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на плагіат, есе – 70 %

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються «Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenti/kodeks-etichnoi-povedinki/>).

10. Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій

11. Рекомендована література

Базова

1. Історія держави і права України: курс лекцій / Щербатюк В.М. та ін. Київ: Видавництво «Фенікс», 2018. 496 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/23356>.
2. Історія держави і права України : підручник / [О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко та ін.], за заг. ред. О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ. Харків, 2019. 448 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/a7cdbf13-5961-4627-8df6-07fb80cc0492> .
3. Історія держави і права України : хрестоматія-практикум / [М. Ю. Бурдін, Є. С. Логвиненко, І. А. Логвиненко]; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Майдан, 2021. 888 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/3d328866-7515-4338-9ff9-9ffbd61755ab> .
4. Історія держави та права України (схеми та таблиці): навчальний посібник / О. В. Шкурятенко та ін. К.: «Видавництво Людмила», 2020. 174 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/18071>.
5. Історія держави та права України: мультимедійний навчальний посібник / О. І. Анатольєва, І. В. Блінова, М. А. Дзюба [та ін.]. Київ: НАВС, 2021. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/idpu_2021/start.html.
6. Терлюк І.Я. Історія держави і права України: навч. посіб. Київ: Кондор, 2018. 772 с. URL:http://pidruchniki.com/1584072045407/pravo/istoriya_derzhavi_i_prava_ukrayini i.

Додаткова

1. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / Кер. проекту, упоряд. і наук. ред. П. П. Гай-Нижник; Авт. кол.: П. П. Гай-Нижник, Л. Л. Залізник, І. Й. Краснодемська, Ю. С. Фігурний, О. А. Чирков, Л. В. Чупрій. Міністерство освіти і науки України; Науково-дослідний інститут

Інформаційні ресурси:

1. Національна академія правових наук України.
URL:<http://www.aprnu.kharkiv.org/>
2. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
URL:<http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого.
URL:<https://nlu.org.ua/>
4. Науково-технічна бібліотека Національного

аерокосмічного університету (Харківський авіаційний
інститут). URL : <https://library.khai.edu>